

8 Wat vinden recreatieondernemers?

Drukke bij de winkeltjes in Otterlo. Als recreatieondernemers rekening houden met de winkeliers in het dorp, profiteert de hele gemeenschap. | Toeristenbus verlaat het park de Hoge Veluwe.

Dorpsbewoners zien misschien wel de verschillen tussen de dorpen op de Veluwe, maar voor toeristen is dat minder duidelijk. Die komen voor ‘de Veluwe’ en maken doorgaans geen onderscheid tussen streken of dorpen. De recreatiesector kiest daarom voor promotie van het gebied als een geheel.

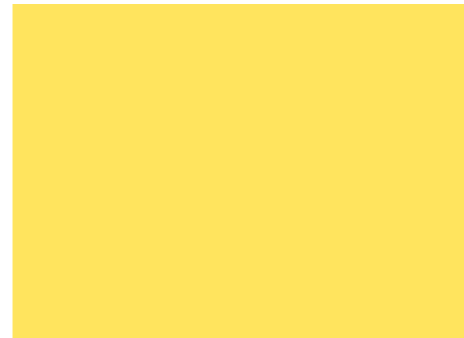
“De Veluwe vakantiebestemming nummer 1.” Dat is het streven van de gezamenlijke recreatieondernemers op de Veluwe, vertegenwoordigd in de Recron, het Veluws Bureau voor Toerisme en de Kamer van Koophandel. Samen met de Provincie Gelderland is de branche een grootschalige campagne gestart om een positief imago van de Veluwe neer te zetten bij binnen- en buitenlandse toeristen.

In deze campagne wordt reclame gemaakt voor ‘de Veluwe’ in zijn geheel. Het achterliggende idee is dat “een toerist uit Amsterdam in de eerste plaats een afwijking maakt tussen de Veluwe en andere populaire bestemmingen, zoals de Waddeneilanden. De toerist maakt minder snel een keuze voor een dorp.”

Toch zijn ook recreatieondernemers zich steeds meer bewust van de onderlinge verschillen tussen dorpen en streken op de Veluwe en zien zij ook kansen in deze diversiteit. Voorzichtig wordt een start gemaakt om de eigenheid van dorpen op de Veluwe in promotionele activiteiten te gebruiken. Recreatieondernemers uit één dorp adverteren bijvoorbeeld regelmatig samen in bepaalde media en maken vooraf afspraken over het beeld dat ze willen uitstralen.

Vertegenwoordigers uit de recreatiebranche vinden het belangrijk dat op dorpsniveau overleg plaatsvindt tussen recreatieondernemers en bewoners. Vooral als het gaat om het afstemmen van voorzieningen op de campings en in dorpen is een goede onderlinge communicatie van belang in de ogen van de recreatiebranche.

De zorg van de bewoners dat de leefbaarheid in het dorp wordt aangetast door grootschalige voorzieningen op de campings, zoals een supermarkt of restaurant, wordt onderkend. Door met elkaar van gedachten te wisselen, kan ook dit punt worden aangepakt. Zowel voor recreatiebedrijven als voor bewoners is van belang dat de leefbaarheid in het dorp goed is. Een goede sfeer is immers niet alleen prettig voor de dorpsbewoners, maar trekt ook bezoekers naar het dorp.

9 “Het beste van twee werelden”

De jongeren worden niet enthousiast van snelheidsbeperkingen. De voorzieningen in de steden komen daarmee op afstand te staan. | Voorzieningen zoals deze pinautomaat in Garderen zijn van groot belang voor sommige groepen dorpsbewoners.

Twee beelden uit een dorp: De ouderen benadrukken het belang van goede voorzieningen in het dorp. Een zorgcentrum, winkels en een pinautomaat maken het leven in het dorp een stuk aangenamer, “want je hoeft dan niet helemaal naar de stad.” Jongeren hebben het gevoel dat ze centraal wonen, dicht bij alles wat het leven aangenaam maakt. In een mum van tijd zijn ze in Apeldoorn, Ede of Arnhem. Meer hebben ze niet nodig. “Een winkel in het dorp is makkelijk voor de dingen die je vergeten bent. Net als een warme bakker, voor verse broodjes op een vrije dag.”

Oudere bewoners in de dorpen lijken sterk gericht op hun eigen dorp en hun directe omgeving. Ze vinden het erg belangrijk dat ze voor hun eerste levensbehoeften in het dorp terecht kunnen. Regelmatig wordt het boek “Hoe God verdween uit Jorwerd” van Geert Mak aangehaald, als voorbeeld van een ontwikkeling die op de Veluwe moet worden voorkomen.

Mensen zijn bezorgd over de terugloop van voorzieningen in hun omgeving. Zoals over de bank die haar service terugdraait of zelfs helemaal verdwijnt, waardoor mensen noodgedwongen naar de stad moeten om geld te halen of zijn aangewezen op internetbankieren. Ook maken mensen zich zorgen over het openbaar vervoer dat verdwijnt.

Jongeren zien het leven in een dorp op de Veluwe anders. Zij hebben het gevoel “van het beste van twee werelden te genieten.” Aan de ene kant is er de rust en de ruimte van het wonen in een dorp op de Veluwe, en tegelijkertijd profiteren ze van de steden die hen omringen. “Wat wil je nog meer?” vragen ze zich af.

Waar jongeren zich wel zorgen over maken, is de afwaardering en afsluiting van geasfalteerde wegen op de Veluwe, want dat maakt dat ze minder snel in de stad kunnen zijn.

“Een winkel in het dorp is makkelijk voor de dingen die je vergeten bent.”

10 “Mensen staan voor elkaar klaar”

Mensen staan voor elkaar klaar: in de goede en droeve kanten van het leven. Begräfnis in Oterlo. | De school gaat uit in Garderen.

Alle deelnemers aan de dorpsgesprekken voelen zich thuis in hun dorp. Het maakt niet uit of ze er geboren en getogen zijn of pas op latere leeftijd zijn gaan wonen. Vooral de onderlinge betrokkenheid wordt gewaardeerd. “Iedereen kent elkaar. Je hebt altijd aanspraak. Even naar de supermarkt, duurt al gauw een half uurtje”.

In elk dorp benadrukken de bewoners dat het vooral in hun dorp prettig is om te wonen. In het buurdorp zou men minder kunnen aarden. Een aantal termen die de dorpsbewoners gebruiken om te beschrijven wat hun dorp zo bijzonder maakt komen in verschillende dorpen terug. “Mensen kennen elkaar. Je hebt altijd aanspraak op straat of in de winkel. Mensen zorgen voor elkaar. We delen de goede momenten, maar ook de moeilijke.” Dat dit een zekere sociale controle met zich meebrengt, vinden de meeste bewoners geen punt. Saamhorigheid is belangrijk. Dit komt onder andere tot uitdrukking in een bloeiend verenigingsleven.

Bewoners van de Veluwe zien dat dit mooie dorpsleven wordt bedreigd. Jongeren trekken weg, voor een studie, omdat ze elders gaan werken of omdat ze geen huis kunnen vinden in het dorp. Hun vertrek is funest voor het verenigingsleven en voor het voorzieningenniveau in het dorp. Met de jongeren verdwijnen ook steeds meer scholen en winkels. Het is een vicieuze cirkel, die de leefbaarheid in de dorpen in gevaar brengt.

Een andere bedreiging voor het dorpsleven die wordt genoemd is de komst van nieuwe inwoners. De dorpsbewoners kennen niet meer iedereen, want een deel van de nieuwelingen mengt zich niet in het dorpsleven. Deze mensen komen op de Veluwe wonen vanwege de rust, ruimte en de natuur. Hun sociale leven speelt zich elders af.

Daar komt bij dat deze nieuwe Veluwanen, in de beleving van de traditionele bewoners, vaak de huizen voor de neus van hun kinderen ‘wegkapen’. De mensen beseffen overigens dat dit een verhaal is met twee kanten, en dat ze zelf bijdragen aan deze situatie. Veel vrijkomende huizen op de Veluwe worden gekocht door mensen van buiten.

“Er komen steeds meer nieuwe mensen op de Veluwe wonen. Ze leven afgezonderd en willen hier niet begraven worden.”

“Betaalbare huizen voor de jeugd”

Een seniorenwooncomplex is net opgeleverd in Uddel. | Bestaande woningen die te koop komen zijn meestal onbetaalbaar voor jongeren.

Vooral voor jongeren is het erg moeilijk in de Veluwe dorpen om geschikte woonruimte te vinden. Geschikt betekent dan betaalbaar en in het eigen dorp. Een schrikbeeld voor bewoners op de Veluwe zijn dorpen met alleen senioren. “We moeten onze jongeren een toekomst bieden. Als we dat niet doen ontstaat een Veluwe met gepensioneerden.”

Een veel geuite zorg door bewoners is dat dorpen vergrijzen. Volgens veel dorpsbewoners gaat de vergrijzing op de Veluwe dubbel zo hard als in de rest van Nederland. Naast de normale vergrijzing, die ook in de rest van het land plaatsvindt, heeft de Veluwe te maken met het vertrek van jongeren en de komst van nieuwe bewoners, veelal senioren.

De jongeren vertrekken doorgaans omdat ze geen betaalbare woning in hun dorp kunnen vinden. “Bouwen voor de eigen jongeren”, is dan ook een veel gehoorde wens onder de dorpsbewoners. “Starterswoningen, zodat jongeren in het dorp kunnen blijven.”

Daarbij moet overigens wel worden gezocht naar een constructie die zorgt dat de woningen ook in de toekomst voor starters beschikbaar blijven. “Want”, zoals sommige bewoners zeggen: “We moeten ook de hand in eigen boezem steken. Als we zelf onze woning willen verkopen, vragen we allemaal de hoofdprijs.”

Daarnaast wijzen de dorpsbewoners op het belang van voldoende werkgelegenheid in de buurt. Door het vertrek van de middenstand zien steeds meer dorpsbewoners op de Veluwe zich genoodzaakt om elders werk te zoeken. Ook dit leidt tot vertrek van de jongere bevolking en dat komt de sfeer in de dorpen niet ten goede. Een jeugdig dorp is belangrijk voor het dorpsleven en maakt het dorp in de ogen van bewoners aantrekkelijker voor toeristen, want “die zitten niet te wachten op een dorp met alleen ouderen.”

Naast woningen voor jongeren is ook behoefte aan aangepaste woningen voor senioren. De meeste bewoners vinden het zo prettig in hun eigen dorp dat ze er het liefst hun hele leven willen blijven wonen. In veel dorpen ontbreekt het echter aan de nodige voorzieningen voor hulpbehoevende ouderen, zoals een woon-zorgcomplex, terwijl daar een groeiende behoefte aan is. Ook hier moet volgens de dorpingen aan gewerkt worden.

Overigens zijn alle bewoners van mening dat er een evenwicht moet zijn tussen wonen, werken en natuur. Grootschalige bouwprojecten zijn niet gewenst. Mensen denken vooral aan gefaseerde nieuwbouw, met een beperkt aantal huizen (voor starters), bijvoorbeeld op vrijkomende defensieterrinen.

“We moeten ook de hand in eigen boezem steken. Als we onze woning verkopen vragen we de hoofdprijs.”

“Toeristen zitten niet te wachten op een dorp met alleen ouderen.”

12 Wat vinden gemeenten?

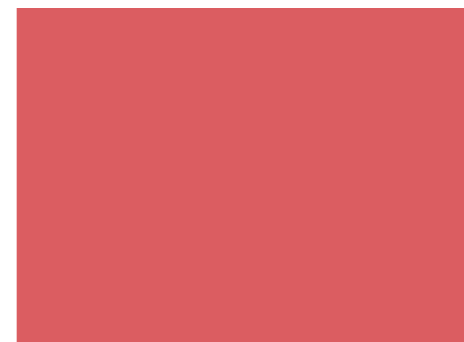
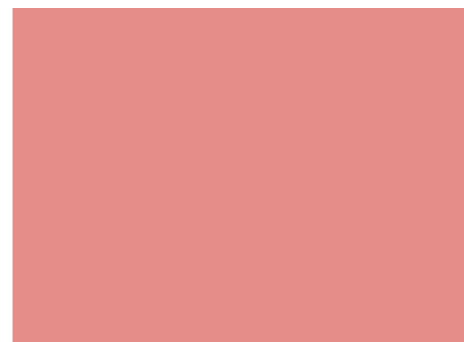
Afsluitweg tussen Harstkamp en Koothwijk is opgebroken in 2006. Vooral dorpsbewoners maakten er gebruik van. | Nieuwbouw in Garderen. Dure woningen voor een ander publiek dan de woningzoekenden uit het dorp zelf.

“Dorpsbewoners verstoren de natuur meer dan toeristen. De bewoners dringen verder door in de natuur dan de toeristen omdat ze de bossen beter kennen. De natuur op de Veluwe moet dus ook beschermd worden tegen dorpsbewoners.”

De gemeenten, verenigd in de klankbordgroep gemeenten van de Streekcommissie Veluwe, kijken niet op van de uitkomsten van dit onderzoek. Voor de aanwezige wethouders, die hun eigen gebied goed kennen, zijn de resultaten niet nieuw. Dat in elk dorp een duidelijke vraag is naar starterswoningen is algemeen bekend. Evenals het gegeven dat in de dorpen een toenemende behoefte is aan verzorging van hulpbehoevende ouderen. Bouwen in de dorpen is over het algemeen echter niet mogelijk vanwege wet- en regelgeving. Als het wel is toegestaan, is de grond vaak te duur om goedkoop te kunnen bouwen. Bovendien, zo redeneren de bestuurders, zijn de gewenste woonzorgcomplexen voor de kleine aantallen ouderen waar het hier om gaat financieel onrendabel.

Een ander punt waar de bestuurders op reageren is de toegankelijkheid van de natuur voor dorpsbewoners. Gemeenten zijn in een aantal gevallen ook terreinbeheerders en hebben als taak om de natuur te beschermen. Volgens de bestuurders zijn verbodsbepalingen nodig om die taak goed uit te kunnen voeren. “Het zijn vaak dorpsbewoners die het bos indringen. Ze gaan veel dieper de bossen in dan toeristen, omdat ze het gebied goed kennen en niet bang zijn voor het wild. Verbodsborden kunnen dus op zijn plaats zijn”, is het idee.

De wethouders lijken weinig onder de indruk van de zorgen en problemen van de dorpsbewoners. Hun taak is om het algemeen belang te vertegenwoordigen en dat is, zo benadrukken zij, niet per definitie gelijk aan de belangen van de bewoners in de Veluwse dorpen. Dat neemt niet weg dat in een aantal dorpen initiatieven zijn om starterswoningen en kleine zorgcomplexen te bouwen. De praktijk is soms minder weerbaarstijf dan de theorie.

13 Conclusies en aanbevelingen

Speelkwartier voor de school in Otterlo | Bomenpad, Fotografie/Ab de Haas

De koe, het edelhert en het paard zijn drie symbolen voor de Veluwe: een veranderende Veluwe, zoals die steeds weer terugkomt in de gesprekken die de VKK, KNHM en GMF in 2006 met dorpsbewoners hebben gevoerd. Gesprekken waarin steeds twee vragen centraal stonden: ‘waarom woont u hier graag?’ en ‘wat moet behouden blijven?’

De Koe...

De Veluenaar bestaat niet, maar de Veluwe wel. De bewoners voelen zich niet sociaal-cultureel met elkaar verbonden zoals Friezen of Achterhoekers. Bewoners op de Veluwe voelen zich vooral verbonden met hun dorp. Veel mensen vinden dat hun gemeenschap in veel aspecten uniek is, wezenlijk anders dan de buurdorpen. Wat echter wel blijkt is dat ze een aantal waarden delen. De reden waarom bewoners het dorpsleven waarderen en de manier waarop ze het omschrijven is in veel dorpen gelijk. Saamhorigheid is een veel gebruikte term. Mensen kennen elkaar, staan voor elkaar klaar.

Allemaal vinden ze dat ze in een uniek stuk Nederland wonen. In elk gesprek komt de grote waardering voor de directe omgeving terug. Mensen hebben veel waardering voor het landschap, de rust en ruimte, de afwisseling tussen bos, heide, weides, akkers en dorpen.

De koe staat voor de, voor de bewoners bekende en door hen gewaardeerde, Veluwe: met het boerenbedrijf als deel van de dorpsamenleving, de koe als herkenbaar element in een gevarieerd landschap. Maar tijden veranderen en het dorpsleven op de Veluwe staat onder druk.

...het paard...

In vrijwel alle gesprekken komt ‘de rijke westerling’ ter sprake die naar de Veluwe is verhuisd vanwege het prachtige landschap en die zich weinig aan lijkt te trekken van de dorpscultuur. De komst van ‘de westerling’ is in de ogen van bewoners goed te herkennen in het landschap: aan de opmars van het paard achter witte omheiningen.

Dit is een veralgemenisering die geen recht doet aan de vele bewoners van buiten die zich wel inzetten voor het dorp.

Als we deze trend echter tegenover een andere trend zetten, het vertrek van jongeren die geen kans zien om in hun geboortedorp een huis te kopen, wordt duidelijk dat er wel degelijk een serieus probleem is. Met de jongeren verdwijnt namelijk een groot deel van de basis voor voorzieningen zoals scholen en verenigingen, maar ook mantelzorg. Die voorzieningen bieden mensen een plek om elkaar te ontmoeten. Het dorp blijft gezellig en levendig. De vergrijzing en hoge import zijn niet uniek voor de Veluwe, maar lijken hier wel extra sterk aanwezig. Bewoners maken zich hier duidelijk zorgen over. Schijnbaar meer dan gemeentebestuurders. Voor de, vaak grote, gemeenten waar de dorpen op de Veluwe toe behoren, zijn de belangen van de dorpsbewoners slechts onderdeel van een palet aan belangen waar zij rekening mee dienen te houden. Daarbij lijkt het ecologische belang van de Veluwe heel zwaar te tellen.

“Tijden veranderen. Het dorpsleven op de Veluwe staat onder druk.”

“De koe staat symbool voor de door de bewoners gewaardeerde Veluwe.”

Conclusies en aanbevelingen

Het gevolg is toch dat, als er niets verandert, de dorpen veranderen in verblijfplaatsen voor rijken en gepensioneerden. Van een dynamisch en levendig dorp is dan geen sprake meer.

Gelukkig nemen bewoners in bijna alle dorpen, vaak in samenwerking met gemeenten, initiatieven voor de bouw van starterswoningen. Ook VKK en GMF en enkele andere organisaties zetten zich in voor de leefbaarheid in de Veluwe dorpen. Bijvoorbeeld met het pilotproject “Dorpen Groeien op Eigen Wijze”. Het idee van dit project is om tot woningbouw te komen waar het dorp als sociale gemeenschap beter van wordt en waar ook natuur en landschap kwalitatief beter van worden. Mits succesvol, zal dit in elk geval voor even tegemoetkomen aan de grote vraag vanuit de dorpen naar een passend woningaanbod.

De vraag is echter of deze aanpak ook soelaas biedt voor alle dorpen en op de langere termijn. Niet in alle dorpen zal voor alle doelgroepen genoeg gebouwd kunnen worden. Oplossingen liggen misschien in allianties tussen dorpen, waarbij inwoners van het ene dorp meewerken aan oplossingen voor bijvoorbeeld starters of ouderen die worden gerealiseerd in een ander dorp

waar meer mogelijkheden zijn om te bouwen. Die woningen staan dan open voor bewoners van beide dorpen. Dit betekent wel dat bewoners hun blik enigszins moeten verruimen en ook willen aarden in een dorp enkele kilometers verderop.

Voor de versterking van de leefbaarheid biedt ook het toerisme perspectieven. Bewoners van de Veluwe zien het als een voorrecht om op de Veluwe te wonen en vinden dat ook anderen van de omgeving moeten kunnen genieten. Toeristen zijn dan ook meer dan welkom. Bewoners geven aan dat ze weinig behoefte hebben aan meer toeristen in het hoogseizoen. Liever zien ze een verbreding van het recreatie-seizoen en meer kwaliteit in het toerisme. De kwaliteit kan volgens ons onder andere worden gerealiseerd door meer gebruik te maken van het unieke karakter van de dorpen. Maak er in de marketing gebruik van dat het ene dorp geschikter is voor christelijke toeristen dan het andere. Zo zullen zowel toeristen als dorpsbewoners zich sneller bij elkaar thuis voelen. Voorwaarde is dat dorpen leefbaar blijven. Dat wil bijvoorbeeld zeggen dat de recreatieondernemers bewust de samenwerking met de winkeliers in het dorp zoeken. Dat is goed voor de plaatselijke bevolking en voor de recreatiesector. Het mes snijdt dus aan twee kanten. Dit vereist wel samenwerking tussen de recreatieondernemers en bijvoorbeeld de dorpsraad.

...en het edelhert.

Terreinbeheerders en overheden streven naar meer aaneengesloten natuur op de Veluwe. Om dit te bereiken wordt steeds meer uitgegaan van natuurlijk bosbeheer en worden hekken en verbodsborden verwijderd. Een gevolg van deze maatregelen is een toename van het grote wild op de Veluwe, waaronder het edelhert. Bewoners zijn niet altijd even gelukkig met deze ontwikkeling. Natuurlijk bosbeheer zorgt weliswaar voor meer flora en fauna, maar leidt ook tot een rommelig bos, omdat dood hout blijft liggen. Vooral oudere dorpsbewoners storen zich daar aan en wijzen op brandgevaar. Daarnaast hebben bewoners het idee dat de natuur rond hun dorp steeds minder toegankelijk wordt. Vooral ouderen storen zich aan het verdwijnen van paden en aan de toename van het aantal hekken rond hun dorp. Jongeren hebben vooral moeite met de afwaardering van wegen die hun mobiliteit beperkt. Waar ouderen en jongeren elkaar in vinden is de constatering dat de Veluwe gemaakt is door mensen en dat de mens het recht heeft in te grijpen op de Veluwe. Dat idee staat haaks op de huidige ontwikkeling waarvan zij nu getuige lijken te zijn: het wild krijgt steeds meer ruimte en bewoners steeds minder.

Terreinbeheerders claimen dat de toegankelijkheid van de Veluwe niet is verminderd. Een enkel pad is misschien verdwenen, maar daar staat tegenover dat meer delen van de Veluwe zijn opengesteld. Anders dan de dorpsbewoners beweren zijn volgens de terreinbeheerders hekken verwijderd. Wat hieruit vooral duidelijk naar voren komt is een wederzijdse behoefte aan onderlinge communicatie over natuurbeheer rond de dorpen.

Het lijkt alsof overheden en terreinbeheerders organisaties zich niet altijd goed realiseren welke impact bepaalde veranderingen in de directe leefomgeving van mensen met zich meebrengen. Vaak gaat het om veranderingen waar mensen niet om hebben gevraagd, maar die ze krijgen opgelegd zonder dat daar vooraf met hen over is gesproken. Dit raakt bij veel bewoners een gevoelige snaar. Bewoners willen betrokken worden in plaats van geïnformeerd.

Het zou daarom goed zijn als organisaties behoedzamer te werk gaan bij het realiseren van hun eigen doelstellingen naarmate zij dichterbij de grenzen van de dorpen komen. Niet alleen met betrekking tot de toegankelijkheid en keuzes voor soorten beheer, maar ook als het gaat om veranderingen in de inrichting van de (publieke) ruimte en bij het vraagstuk hoe een agrarisch terrein om te vormen tot natuurterrein. Een manier om deze werkwijze vorm te geven is door ‘leefbaarheidscircles’ om dorpen in te stellen. Zo’n cirkel bestaat uit één of meerdere ‘schillen’. Hoe dichterbij een schil bij het dorp ligt, des te meer invloed bewoners hebben op de besluitvorming. Dus ver buiten het dorp kunnen overheden en terreinbeheerders zich volledig richten op het halen van hun eigen doelstellingen en naarmate men dichterbij het dorp komt wordt het contact met bewoners over gewenste ingrepen steeds intensiever. Langzaam verandert de inspraak van bewoners dan van invloed naar zeggenschap. De dorpsraad zou in dit kader een goed aanspreekpunt kunnen zijn.

De koe, het paard en het edelhert. Drie dieren die de Veluwe zo duidelijk beheersen en duiden. Voor alle drie is er een plek op de Veluwe, zelfs al lopen belangen niet altijd parallel. Overheden, terreinbeheerders en koepels van recreatieondernemers zijn soms zo druk met elkaar dat ze bewoners wel eens vergeten. Dat is een gemiste kans aangezien het merendeel van de deelnemers aan de dorpsgesprekken heeft aangegeven dat ze begrijpen dat niet alles kan in zo’n mooi en uniek gebied als de Veluwe. De kunst is dus niet zozeer de mensen ‘mee te krijgen’, maar om samen met hen te werken aan de ontwikkeling van de Veluwe.

“De komst van de westerling is te herkennen aan de opmars van het paard achter witte hekken.”

“De koe, het paard en het edelhert: voor alle drie is plaats op de Veluwe.”

14 Wat vindt de VKK?

Fleeters tussen de bomen. Fotografie: Peter Pols | Kinderen spelen in het zand.

De problemen en wensen van de dorpsbewoners op de Veluwe raken makkelijk op de achtergrond door het grote belang van de Veluwe voor de gehele Nederlandse bevolking. Het bestuur van de VKK Gelderland ziet hierin een duidelijke rol voor haar organisatie: samen met de dorpsraden hun belangen onder de aandacht brengen.

De VKK hoort met zekere regelmaat het argument “de Veluwe is van alle Nederlanders” als reden waarom de overheden en de grote terreinbeheerders niet tegemoet kunnen komen aan de belangen van de dorpsbewoners. Dat de Veluwe van nationaal belang is, wil de VKK niet ontkennen, maar wat we ons wel afvragen is waarom hetzelfde argument niet gebruikt wordt als het gaat om de sloop van de Nieuwmarkt in het centrum van Amsterdam. Over nieuwe metrolijnen gaat de gemeenteraad van Amsterdam (en dus alleen Amsterdammers via de verkiezingen), terwijl over de Veluwe alle Nederlanders zouden moeten meepraten. Waar komt dit verschil vandaan?

Wat opvalt bij het vraagstuk van de toegankelijkheid tot de bossen is het verschil tussen de beleving van de dorpsbewoners en de feiten zoals de terreinbeheerders die zeggen te kennen. Dit vraagt erom nader uitgezocht te worden.

- De VKK nodigt de dorpen uit om in de directe omgeving van het dorp een nauwkeurige inventarisatie te houden van de paden die er nu zijn en die er vroeger waren, en bij de verschillen na te gaan waarom het veranderd is. Op basis van die inventarisatie kunnen we dan het gesprek aan met de betreffende terreinbeheerder.

Het idee van de leefbaarheidcirkels om dorpen spreekt de VKK erg aan. Het geeft precies aan waar het om zou moeten gaan in de potentiële belangentegenstelling tussen samenleving en natuur: geef de dorpsbewoners de ruimte in hun eigen ‘achtertuin’, dus vlak bij het dorp, en geef de natuur het primaat daar waar de mens te gast is, dus verder weg van het dorp.

- De VKK zal het concept leefbaarheidcirkels uitwerken en uitdragen.

Als het gaat om de algemene oproep tot het bouwen van starters- en seniorenwoningen, kan de VKK dit alleen maar onderschrijven. De VKK heeft dit in 2005 al tot één van haar speerpunten van beleid gemaakt. Het project “Dorpen Groeien op Eigen Wijze” in Hoenderloo en Speuld is al genoemd, terwijl ook in andere dorpen (Emst, Beekbergen) initiatieven voor starterswoningen vorm krijgen.

- De VKK zal initiatieven voor starters- en seniorenwoningen blijven ondersteunen.

En dan als laatste punt, maar eigenlijk het belangrijkste punt: Veel van de genoemde items in dit onderzoek vinden hun plek in dorpsplannen, zoals dorpen die maken onder begeleiding van de VKK. Dorpsplannen, mits bottom-up gemaakt, blijken bij uitstek een instrument om dorpsbewoners bij de ontwikkeling van hun eigen leefomgeving te betrekken, en tegelijkertijd te werken aan een constructievere relatie tussen dorp, gemeente, de terreinbeheerders en andere belangrijke instanties.

- De VKK zal dorpen blijven ondersteunen in het maken van dorpsplannen.

“Veel van de genoemde items in dit onderzoek vinden hun plek in dorpsplannen.”

15 Wat vindt de GMF?

Fotograaf Messel Criel

De Veluwe is een bijzonder gebied. Het is het grootste aaneengesloten laaglandnatuurgebied in Noord-West Europa. De uitgestrekte bossen, heidevelden, heuvels, zandverstuivingen en historische sprengen en beken maken de Veluwe uniek. Ook in cultuurhistorisch en geologisch opzicht is de Veluwe van groot belang, met eeuwenoude kastelen en landgoederen, tuinen, parken en musea en zelfs sporen uit de IJstijd. Kortom: de Veluwe is een uiterst waardevol gebied, waar bewoners trots op kunnen zijn

De Veluwe is ook een kwetsbaar gebied, waar we zuinig op moeten zijn. Zoals blijkt uit de dorpsgesprekken zijn bewoners bezorgd over de toekomst van het gebied. De GMF deelt deze zorg. Samen met de bevolking, via lokale natuur- en milieugroepen en dorpsraden, wil de milieufederatie bijdragen aan een duurzaam behoud en duurzame ontwikkeling van de Veluwe. Zodat zowel de huidige generatie als toekomstige bewoners en bezoekers kunnen blijven genieten van dit bijzondere gebied.

De GMF wil dat doen via haar reguliere werkzaamheden: door bewoners te informeren over en betrekken bij (beleids)ontwikkelingen. Door hen een stem te geven richting bestuur en politiek, die soms lijken te vergeten dat op de Veluwe mensen wonen die graag meedelen over de ontwikkeling van hun omgeving. Om die reden ook heeft de GMF de oprichting van Vereniging Vrienden van de Veluwe ondersteund. Het onderzoek naar het Veluwegevoel heeft daarnaast enkele punten opgeleverd waar de GMF verder mee aan de slag wil gaan.

• *Passend woningaanbod, in evenwicht met natuur*

Voor de leefbaarheid in de dorpen is belangrijk dat jongeren in (de buurt van) hun geboorteplaats kunnen wonen. Jongeren moeten voor een redelijke prijs een passende woning kunnen vinden. Dit geldt ook voor senioren. De GMF komt tegemoet aan deze vraag via het project Dorpen groeien op eigen wijze. De GMF zal dit initiatief blijven ondersteunen en samen met bewoners zoeken naar mogelijkheden voor een passend woningaanbod, in balans met de natuur. De GMF is met de Recron en vele anderen geen voorstander van permanent gebruik van recreatiewoningen als oplossing voor het woningtekort op de Veluwe. Deze woningen zijn bedoeld voor bezoekers en liggen veelal op verkeerde locaties, ver weg van de dorpskernen. Ook leidt het misbruik tot bouwen van nog meer recreatiewoningen, die vervolgens weer permanent bewoond worden. De GMF zal de omvorming van toeristische campings tot campings met stacaravans of chalets dan ook zoveel mogelijk ontmoedigen.

• *Geef boeren een rol in landschapsbeheer*

De GMF ondersteunt het idee van bewoners om boeren een rol te geven bij landschapsbeheer. De GMF ziet vooral mogelijkheden voor boeren in de IJsselvallei, de Randmeerkust en de agrarische enclaves op de Veluwe, bijvoorbeeld bij het beheer van kleine natuurelementen. Provincie Gelderland heeft voor de komende Statenperiode 8 miljoen euro extra beschikbaar gesteld voor groene en blauwe diensten. De GMF wil graag met boeren(organisaties) nadenken over een nuttige besteding van dit budget.

De 'verpaarding' van de Veluwe is een oprukkend fenomeen waar ook de GMF zich zorgen over maakt. Niet om de paarden zelf, die juist een verrijking kunnen zijn van het landschap, maar wel vanwege de paardenbakken en de verlichting die daar schijnbaar onlosmakelijk mee verbonden zijn. De GMF wil graag met dorpsraden kijken of dit kan veranderen.

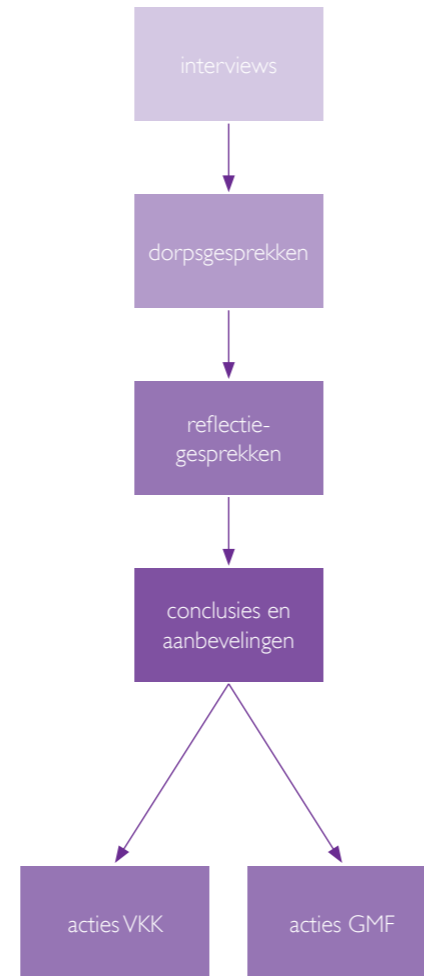
• *Bemiddelen voor toegankelijkheid*

De toegankelijkheid van gebieden rond dorpen is primair een zaak van terreinbeheerders. De meningen van bewoners en terreinbeheerders lopen op dit punt sterk uiteen. Als blijkt dat in concrete gevallen bewoners belemmeringen ondervinden in hun omgeving, dan wil de GMF graag een bemiddelende rol spelen. De GMF is ervan overtuigd dat dit punt in goed overleg kan worden opgelost. Mogelijk biedt het idee van de leefbaarheidscircles, zoals voorgesteld in deze brochure, een aanknopingspunt.

Als het gaat om (nieuwe) hekken op de Veluwe ziet GMF ook een rol voor zichzelf. De GMF zet zich sinds geruime tijd in om overbodige (nieuwe) hekken op de Veluwe te laten verwijderen. Dit is in lijn met het Veluwe 2010 beleid van de Provincie. De wet biedt daar soms mogelijkheden voor. GMF is, bij concrete voorbeelden, bereid om samen met dorpsraden te bekijken of het probleem kan worden aangepakt.

“De ‘verpaarding’ van de Veluwe is een oprukkend fenomeen waar ook de GMF zich zorgen over maakt.”

16 Methode: Hoe werkt een dorpsgesprek?

IJsvogel. Fotografie Christian Heideveld | Schematische weergave van een dorpsgesprek.

Stap 1: Interviews

Wat is kenmerkend voor de Veluwe? Aan vier bewoners van de Veluwe met een totaal verschillende achtergrond is deze vraag voorgelegd. Hun uitspraken zijn verwerkt in een folder, die is verspreid onder bewoners in de dorpen die aan dit onderzoek hebben meegewerkt, met het doel om hen te interesseren voor dit project.

Stap 2: Dorpsgesprekken

In elf dorpen zijn dorpsgesprekken gehouden onder leiding van een onafhankelijke gespreksleider. Aan elk dorpsgesprek namen steeds 10 tot 15 personen deel. Gestreefd is naar een divers samengestelde groep met jongeren, ouderen, mannen, vrouwen enzovoort. De bewoners werden uitgenodigd door de dorpsraad. De eigen verhalen van de deelnemers vormden de basis voor het gesprek. Centrale vragen waren: 'waarom woon ik hier graag?', 'wat moet behouden blijven?' en 'wat moet veranderen?'.

Elk dorpsgesprek bestond uit drie onderdelen. Allereerst nam een deelnemer uit diverse Ansichtkaarten één kaart die voor hem het beste zijn gevoel van de Veluwe verbeeldde. Vervolgens werd de deelnemers gevraagd om sterke kanten (wat mag blijven) en zwakke kanten (wat moet anders) van hun dorp en van de Veluwe weer te geven. Aan de hand daarvan volgde een open gesprek over de meest in het oog springende punten.

Stap 3: Reflectiegesprekken

De uitkomsten van de dorpsgesprekken zijn voorgelegd aan drie (belangen)groepen op de Veluwe: de terreinbeherende organisaties, de klankbordgroep recreatie en de klankbordgroep gemeenten van de Veluwecommissie. Hen is gevraagd hoe zij de uitkomsten van het onderzoek zien en wat zij er eventueel in hun beleid mee kunnen doen. Daarnaast is ook een reflectiegesprek georganiseerd met jongeren uit Hoenderloo, omdat jongeren tijdens de meeste dorpsgesprekken onvoldoende waren vertegenwoordigd.

Stap 4: Conclusies

Vanuit de vele informatie, met als basis de uitkomsten van de dorpsgesprekken, zijn conclusies getrokken en is gekeken naar mogelijke vervolgstappen.

“Wat moet behouden blijven?”

“Wat moet veranderen?”

Fotograaf Dennis vd Broek

Colofon

Deze brochure is een uitgave van de Vereniging Kleine Kernen Gelderland (VKK) en de Gelderse Milieufederatie (GMF), met medewerking van de Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij (KNHM).

Samenstelling:

Erik Arkesteijn (KNHM)
Rianne Boenink (VKK Gelderland)
Lex Hoefsloot (VKK Gelderland)
Christine Wevers (GMF)

Fotografie (tenzij anders vermeld):

Rita van Biesbergen (Mugmedia)

Vormgeving en druk:

Stimio Consultants Drukwerk en Design

Dit project is mogelijk gemaakt met steun van Provincie Gelderland, Kamer van Koophandel en de Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij. Met dank aan de dorpsbewoners en gespreksleiders die aan dit onderzoek hebben meegewerkt.

mei 2007

Op zoek
naar het
Veluwegevoel